

rint igen jó módszert ad a légkör általános, nemcsak földfelületi páratartalmának meghatározására. Már régebben is használták a nátriumvonal közelében megjelenő tellurikus vonalcsoportot, az úgynevezett esőszávyokat, prognostikus czélokra, de az újabb, Potsdamban tett körültekintőbb megfigyelések mindenesetre nagyot lendítenek a dolgon.

A vonalak intenzitásmeghatározása hasonló módon becslés útján történik, mint a csillagászatban a változó fényű csillagok nagyságrendjének megállapítása; összehasonlítván a változó vonal intenzitását két szomszédos állandó vonaléval, melyek közül az egyik kissé erősebb, a másik kissé gyengébb, mint a meghatározandó sávoly. K. R.

LEVÉLSZEKRÉNY.

TUDÓSÍTÁSOK.

(27.) *A Locustella luscinioides Savi állítólagos énekéről.* Bizonyos fokig »közökvánatra« szölok hozzá ahhoz a vitához, mely egyfelől Dr. Madarász Gyula, másfelől Chernel István és Szikla Gábor között fejlődött s a két előbbi fél kijelentése szerint be is fejeződött. A vita a körül forgott és forog, vajjon a *Locustella luscinioides*-nek van-e az általános ismert serczegő pirregésén kívül még egy különálló éneke is: igen vagy nem?

Dr. Madarász azt írta a 323. füzet 311. lapján, hogy e madárnak a serczegő pirregésén kívül van még igen szép éneke is, s e »valóságos énekéle mimikrije a fülemüleneke«; a 324. füzet 447. lapján ellenben már azt írja, hogy hasonló a *kékbegy énekéhez*. Szükségtelen bővebb magyarázatba bocsátkozni, a midőn megjegyzem, hogy e két állítás össze nem egyeztethető, mert a fülemüle és a kékbegy éneke semmiben sem hasonlít egymáshoz; így nem képzelhető oly madár sem, a melynek éneke oly két madár énekéhez hasonlítana, mely két ének nem hasonlít egymáshoz.

Dr. Madarász tanui gróf Wass Béla és Cervá Frigyes urak. Gróf Wass azt írta nekem, hogy a madár énekel, éneke azonban *legtávolabbról sem hasonlít a kékbegy énekéhez*, ezzel tehát meg van czáfolva Dr. Madarász második állítása is. Cervá Frigyes ellenben azt mondta nekem, hogy »leginkább még a kékbegy énekéhez hasonlít, csak hogy halkabb, finomabb«. E két ellentmondó állításra nézve jellemző, hogy gróf Wass a természetben megfigyelt énekről, Cervá a fogságban észleltről beszél; ide teszem, hogy Cervá-nál a madár oly szobában élt, a melyben több *kékbegy*, egy barátka és egy búbos pacsirta is volt

és ezek — Cervá szerint »reggeltől estig folyton énekeltek.*

Gróf Wass Béla leveléből és Dr. Madarász élő szavaiból még kitűnik, hogy csupán az igen finom hallással bíró gróf birta a *L. luscinioides* énekét a szabadban megkülönböztetni. Külön megjegyzem, hogy a gróf nem szól a serczegő pirregésről, így arról sem, vajjon a vitás ének a pirregés előtt, vagy után hallható-e?

Cervá Frigyes állítása, szerintem, elesik, mert a *fogságban* s a mondott körülmények között tapasztalt magaviselet nem vethet igazi világosságot a szabadban való, természetes magaviseletre. Ez tapasztalati tény.

Mínthogy tehát Dr. Madarász az ének jellemére nézve — fülemüle és kékbegy — ellentmondásban van, melyet gróf Wass is megerősít, Cervá pedig csak a fogságban való magaviseletről szólhat, a hol a *L. luscinioides* többek között a *kékbegy* befolyása alatt állott: bizonyos, hogy csak gróf Wass Béla volna az, a ki a *L. luscinioides*-nek a serczegő pirregéstől *különálló, szerinte igen szép, melodikus énekét ismerné, mely nem hasonlít sem a fülemüle, sem a kékbegy énekéhez, hanem egészen sajátos.*

Ezzel szemben tény, hogy ezt az éneket mind e mai napig *szakember a szabadban nem hallotta.*

Úgy az írók, valamint azok a meg-

* Dr. Madarász legutóbbi cikkében azt írja, hogy a fogott példány nem volt más madárral »összeszedve«, a mi igaz is, ha egyazon kalitkát ért alatta; de tény, hogy egyazon szobában több madár volt és énekel.

figyelők is, a kik levélben nyilatkoztak, tökéletesen egy értelemben vannak Chernel István-nal és Szikla Gábor-ral, hogy t. i. a *Locustella luscinioides* Savi serczegve pirreg s hogy *es az ő tulajdonképeni egyedüli éneke*; külön melódikus énekről senki sem tud semmit.

Brehm Alfred, ki nagy művében* ebben az irányban mindent összehordott, Wodzicki grófra hivatkozik, ki a serczegő pirregést a mocsárból felszálló buborékok zajához hasonlítja; a hang, távolabbról hallgatva, fülzúgásnak tetszik; a hangfejtő szótag *gl-gl-gl-gl* volna.

Dresser, kinek nagy forrásművét** a »Magyar Ornithológiai Központ« megszerezte, hangra nézve egyfelől Wodzicki-t — a szótag *krr* —, másfelől Newton-t idézi, ki a szólamot »hosszú, egyenletes trillának« mondja — »a long, smooth trill«.

Faszl István, ki a madarat a Fertő mellékéről pontosan ismeri,*** semmit sem tud melódikus énekről.

Homeyer Sándor őrnagy,† ki a madarat Dinnyésen figyelte, azonképen.

Reiser Othmar,†† a sarajevói múzeum őre, kit igen éles és pontos megfigyelőnek ismerünk s ki a madarat a Fertőről, Boszniából — Száva melléke — és Bulgáriából írja le, semmiféle melódikus énekét nem ismeri; szerinte a trilla bevezetése »kopogásszerű *tok-tok-tok*, mely utóbb *krkrkrkrkr* . . . szerű pirregésbe megyen át.

Fritsch††† nem tud semmit melódikus énekről; a serczegő pirregést a *L. naevia*-éval azonosnak mondja, melyet a nagy zöld sáska serczegéséhez hasonlít s a mely egy perczig is eltart; a hivatató — bevezető — szólam »*tzeck-tzeck-tzeck*«; megjéjzve, rigószerű hangot hallat. Itt megjegyzem, hogy Fritsch téved, a midőn a *L. naevia* és *L. luscinioides* pirregését azonosnak mondja; úgy Chernel, mint Szikla és Reiser egyértelműen mondják, hogy finom hallású ornithológus mind a három *Locustella*-fajt — t. i.

* Thierleben.

** A history of the Birds of Europa, II. p. 630.

*** »Schwalbe« 1886. p. 302—304.

† In litteris.

†† In litteris és *Ornis balcanica*, II. p. 51—53.

††† Vögel Europa's p. 158, a *Calamodyta locustella* M. et W. leírásában.

a *L. fluviatilis*-t értve harmadiknak — a pirregés különbségei alapján ismerheti fel.

Chernel* éneket nem ismer; szerinte a trilla bevezetése *gluk-gluk-gluk* szólammal kezdődik, mely pirregésbe megyen át; a fészkek körül még egy *pity-pity*-szerű éles hangot hallat.

Szikla** éneket nem ismer; van *crrrr* . . . hangja; azután *kszsksksz* . . . hangja »mintha az *x* kimondhatatlan gyors egymásutánban mondatnék ki;« a harmadik hang *stix-stix*-szerű.

A szakemberek megfigyeléséből tehát a következő eredményt vonhatjuk ki:

1. Melódikus ének ismeretlen.
2. A serczegő pirregést bevezeti:

<i>tzeck-tzeck-tzeck</i>	(Fritsch)
<i>tok-tok-tok</i>	(Reiser)
<i>gluk-gluk-gluk</i>	(Chernel)
<i>crrrr</i>	(Szikla)

szólam, a melyre következnek:

<i>gl-gl-gl-gl</i>	(Wodzicki)
<i>krr</i>	(Newton)
<i>krkrkrkrkr</i>	(Reiser)
<i>x-x-x-x-x</i>	(Szikla)

serczegő pirregés, mely:

buborékok felszállásához	(Wodzicki)
Rumkorff-apparátus csettegetéséhez	(Chernel)
Sáska-serczegéshez	(Fritsch)

hasonlít s a mely

egyenletes, hosszantartó trilla	(Newton).

3. Van még egy szólam, melyet a madár fészke táján, vagy ijedtségében hallat, s a mely

<i>pity-pity</i>	(Chernel)
<i>stix-stix</i>	(Szikla)
rigószerű (ijedő)	(Fritsch).

Tiszta és világos, hogy a szerzők teljesen egyértelműen nyilatkoznak s a mennyiben a hangnak betűszerű festésében eltérések mutatkoznak, ezek a hang egyéni felfogásának különbségére vezethetők vissza; sőt táji felfogásra is, mint a hogy a szegedi embernek a *Sterna fluviatilis*, hangja után *szerkő*, a kőrösmentinek *csér*.

Dr. Madarász — úgy vagyok meggyőződve — akkor, a mikor a biológiai csoportokat leírta, a *Locustella luscinioides* Savi-fajhoz érve, a felhúzott fajnév hatása alá került. Ámde Savi nem azért nevezte

* Term. tud. Közlöny 324. füzet, 446, 447. l.

** Ibidem 325. füzet, 506. l.

ezt a Locustellát »luscinioides«-nek, mert éneke (mely ismeretlen), hanem azért, mert alakja és színezete »luscinioides«, azaz fülemüleszerűt.

Hogy melyik faj az a madár, a melynek énekét gróf Wass Béla ismeri, az nyílt kérdés, melyet csak közvetetlen megfigyelés dönthet el. A nevekről máskor.

HERMAN OTTÓ.

(28.) *A nádi fülemüle énekeiről.* A Természettudományi Közlöny augusztusi füzetében Chernel István cikkére ugyanott megjelent válaszomban a nádi fülemüle éneklését — a mit úgy a szabad természetben, mint fogságban tartott példányon is többeknek volt alkalmunk megfigyelhetni — iparkodtam bebizonyítani. Chernel István Közlönyünk szeptemberi füzetében újra megszólal s ezúttal Szikla Gábor is hozzászólt.

Szikla Gábor azon kezd, hogy osztozik Chernel abbeli nevezetében, hogy a használtam »nádi fülemüle« kifejezés a a németnek fordítása, tehát mint rossz, elvetendő. Ugy látszik Szikla Gábor is arra támaszkodik, a mire Chernel, a ki t. i. első cikkében a következőképpen okolja meg állítását: A »nádi fülemüle« a német »Nachtigallrohrsänger« fordítása, mely már csak azért sem jó, mert eltekintve a külső színezeti hasonlatosságot, madarunknak a fülemüléhez semmi köze. De így folytatja: sokkal több joggal illeti ez a név, t. i. a nádi fülemüle a *L. melanopogon*-t, a mit a Velencei tavon csakugyan hallott is halászaikról. Tehát egyik mondatában német fordításnak tartja, a másikban azt a tősgyökeres magyar halász ajkáról veszi! Ebből tehát azt a következtetést vonom le, ha én a *L. luscinioides*-t nádi fülemülének nevezem: az germanizmus, ha pedig Chernel, vagy Szikla azt a *L. melanopogon*-ra használja, akkor tősgyökeres magyar szó.

Az általánosságban, sőt még könyvekben is gólyasnépf-nek nevezett *Himantopus autumnalis*-t a Fertő-tó vidékén lakó magyar halászság széki sarká-nak hívja. Pedig azt hiszem, hogy ez utóbbi sokkal magyarosabb mint az előbbi, habár a *Himantopus*-nak még annyira sincs köze a sarká-hoz, mint a nádi fülemülének a fülemüléhez!

Nekünk nem szabad tisztán a népies elnevezések után mennünk, s ha bizonyos fajokra nincs nevünk, bizony teremtenünk kell, természetesen a nyelvészeti helyes szabályokon belül a nyelv geniúszának teljesen

megfelelőt. Ilyen, azt hiszem, a »nádi fülemüle« név is, mely ép oly jó és magyaros, mint pl. a »kerti fülemüle« stb.

Szikla Gábor továbbá azt állítja, hogy a nádi fülemüle képtelen énekelni, de hogy miért, arról hallgat! Ő is ismerte a fogságban tartott fogott példányt, melyről ezt mondja: »Ne feledjük azonban, hogy a nevezett madár az ablakban, valamint később Cerva Frigyes-nél nem magányosan, hanem nagyobb társaságban volt elzárva. Ha jól emlékszem, két vörösbegy, egy nádi veréb és két-három kékbegy volt vele egyetemben. Igaz, hogy ezek közül az egyik madár elég kellemes hangon énekelt, de soha sem voltunk tisztában, hogy tulajdonképpen melyiktől ered. A vélemények eltérők voltak; én mindig a kékbegynek tulajdonítottam.«

Itt Szikla Gábor roppant nagy tévedésben van, mert a nevezett madár sem a kongresszusi irodában, sem pedig később Cerva-nál más madárral összezárva nem volt, s így nem is volt sohasem eltérő nézet, hogy a hang melyik madártól eredt.

Chernel István legutóbbi iratában úgy tünteti fel a dolgot, mintha én most már igazat adnék neki abban, hogy a nádi fülemüle legközöségebb szólása mégis csak a »burrogás«. Ennek ellenkezőjét én soha és sehol sem állítottam. Azt is vivmányzámba veszi, hogy a mimikrizmust többé nem említem, s nem tudja megmagyarázni, hogy miként lehetséges az, hogy a *L. luscinioides*-t a fülemüle mimikrijének tartom s énekét mégis legközelebbi rokonságba helyezem a kékbegy énekével. A mimikrizmus alatt nem érthetünk rokonságot, mert a mimikrizmus fogalma épen kizárja a rokonság fogalmát.

Hogy a kalitkában tartott példányról Chernel bővebb információt szerezzen, Cerva Frigyes-hez fordult, a kinek leveléből annyit közöl, hogy ő a nevezett madarat kalitkában burrogni nem, de halkan »hangicsálni« hallotta. Cerva Frigyes levelében nem használja sem a »burrogó«, sem a »hangicsáló« kifejezéseket, miként Chernel István-hoz írt levelénk impurumból, melyet rendelkezésemre bocsátott, kiviláglik, mely imígy hangzik: »Becses so raira tiszteletteljesen következőket van szerencsém válaszolni: A *L. luscinioides* 1891 április második felében (a dátumra nem emlékszem) lett Dr. Madarász által a madárcsaccon véve, mely pár napig a kon-

gresszusi irodában tartatott s pár nap múlva (április végén vagy május elején) hozzám ajándékba került. En a madarat egy fülemülekalitkában friss hangyatojással tartottam. Rövid fogsága után, tehát még május havában énekelni kezdett, és éneke ámbár csendes, de szép változatos strófékból állott. (A hangjára már nem emlékszem.)

»Viselkedésére csak annyit mondhatok, hogy éneklése közben nem az üldfán, hanem a kalitka alján ült. Fogsági élete egész szeptemberig tartott; a friss hangyatojás megszűntével a madár lesoványkodott és elpusztult. Ezek volnának a fogságra vonatkozó adatok, melyeket lelkiismeretesen hitelesítek. (Itt megjegyzem, hogy ugyanabban a helyiségben más éneklő imadarat is tartottam s azt a kérdést intéztem, vajjon nem utánozta-e a *L. luscinioides* azokat.)

Mint hogy nézetem szerint minden további alapot nélkülöző vitatkozás meddő dolog s csak szószaporítás, részemről e polemiciát befejezettek tekintem.

DR. MADARÁSZ GYULA.

(29.) *A szívós életű rovarokról.* Olvasva a »Közlöny« mult évi 307. számában B i r ó L a j o s közleményét, a melyet egy szívós életű bogárról írt, magam is tettem kísérletet és különféle bogarakon észleltem nagyobb ellentálló képességet; különösen az ormányosak közül tűnt ki némelyik, hogy az üvegből 6—7 óra múlva kiszedve, életre kelt. Tüzetesen próbákat végeztem a B i r ó említette *Trichodes apiarius*-szal is. Egyszerre 4—4 üvegebe tettem a makacsnak észlelt nemekből 1—1-et. Hozzá 9 más bogarat, tíznél többet nem, az észlelés könnyebbége végett.

Az üvegek hatásukra nézve előbb ki voltak próbálva.

Három óra lefolyása után élt még egy üvegeben egy *Trichodes*, háromban 1—1 ormányos, 2—2 *Ancylocheira rustica*, a többi már nem, ámbár egész napon át üvegharang alatt figyeltem őket, vajjon adnak-e életjelt.

A makacsokkal folytatva a kísérletet, legtovább, hét óráig élt az *Ancylocheira*; az *Otiiorhynchus sulcatus* hat, a *Trichodes* öt óráig.

Tavaly azonban egy üvegeben egy *Trichodes* sehogy sem akart meghalni, egész éjjelen át más bogarakkal az üvegeben maradt s reggel még élt. Hogy meggyőződjem a valóról, a társaival együtt drótszelenczébe tettem, a hol csodálkozásomra a hat másfajú bogár közül, a melyek máskor úgyszólván rögtön kimulnak, három darab életre ébredt. Kerestem a hibát, és meg is találtam: a dugacson kis lyuk volt, mely levegőt vezetett az üvegebe.

Ismételve jól kipróbált üvegekkel a kísérletet, más alkalommal is a fenti eredményt értem el.

Ez az észlelet arra ösztökélt, hogy légmentes dugaszt iparkodtam alkalmazni, a mi úgy sikerült, hogy a dugókat egy napig sellak- vagy puha paraffinoldatban áztattam, azóta egy bogárra sem akadtam, a mely 6—7 óra után feléledt volna, pedig üvegeim mindegyikében egész idényen át csak egy 6—7 milliméter rudacska cyankali van a dugaszban magában elrejtve és kisebb dugasszal, melynek két oldalt bemetszése van, 3—4 gombostű segélyével úgy elszigetelve, hogy gyermek kezébe is adható.

BAUMANN LAJOS.

KÉRDÉSEK.

(111.) Az oltott mésznek kiváló dezinficiáló hatását mi gazdák nagyon jól ismerjük. A legutóbbi évben s az idén a sertésveszes helyek fertőtlenítésére nagy mértékben alkalmaztuk. Van konzerváló hatása is? Például az istállógőzök káros hatását a gerendázat és padozatra mérsékelhetjük-e némileg, ha bemeszljük s így a meszet »karbolineum« helyett használjuk? M.

(112.) Czélszerű-e a lakószobák téglafalait teljesen czementtel fölépíteni és vakolni, tekintettel arra, hogy a czement a megkeményedett mészmalternél kevésbé likacsos, miért is a czementes téglafalon kereszt-

tül nem fog olyan légcserre előállani, mint a milyen a szobákban tartózkodók egészségére nézve kívánatos volna? A mészmalteres téglafalak mily vastagságánál szűnik meg a (gyakorlatilag még számba vehető) légcserre a falon keresztül? Nem kellene-e a lakószobák falvastagságát bizonyos maximumon belül és oly esetekben, midőn nem néznek az ebbeli költségtöbbletre és midőn az épület-szerkezet már kellően erős, csupán abból a szempontból nagyobbra kiszabni, hogy a külső (utcai) levegő hőfokának nagyobb ingadozásai, a szobákban tartózkodókra nézve kevésbé ártalmasak legyenek? D. I.

(113.) Meg tudná-e valaki fejteni azon mutatóványt, mely most Budapesten látható, t. i. egy felnőt személynék (élőnek) arcza és féltete; mely egy szabadon lógó harang- vagy szekrényformából látszik ki, de ezen harangforma oly kicsi, hogy az illető személy többi teste sehogyan sem fér belé. Milyen tehát a készülék, mely az optikai csalódást — mert azt hiszem, ezzel van dolgunk — előidézi? V. S.

(114.) Idei ültetésű almafámat egész nyáron át a nyulak rágják; a bekötés mellözésével miként lehetne megóvni a fákat, talán valami keserű anyaggal való bekenéssel? S. I.

(115.) Ki volna szíves olvasótársaim közül fölvilágosítást adni, miképen állítják elő az új rózsafajokat? Milyen szakkönyvben találhatnék magyar vagy német nyelven felvilágosítást? D. D.

(116.) Folyó év július 31-ikén a Fátra heglánczolat Zólyom vármegyébe eső Laurin nevű hegyhátán járván, kíséromk, egy öreg kincstári munkás, a vén bükkösön át vezetve gyalog ösvény egy helyén megáll, s a földre mutatva, »zír« felkiáltással egy különös jelenségre hívta fel figyelmünket, melyet a következőkben írok le:

A gyalog ösvényen egy 120 cm. hosszú kigyózó vonalban 5—6 mm. hosszú álcza-szerű lények százezre vonult egymás mellett és egymás testén át téve az utat, olyanformán, mint a hogy a búcsús hernyó vonul.

Elől haladt egy vezető, utána mind szélesebb vonalban az ezrek. A vonal szélessége az 1—2 cm.-ert nem haladta meg.

Vezetőnkől kérdeve, hogy mit ért ő a »zír« néven s hogy látott-e már máskor is ilyen vonulást, azt felelte, hogy ő e jelenséget látta már, de csak néhányszor s hogy ha ily vonulást látja az ember a férgeknek, akkor bő bükkmaktermés várható az évben.

Midőn még megjegyezni, hogy, e jelenségre figyelmessé téve, egész napi gyaloglásunk alatt még két ilyen vonuló csapatra akadunk, az álcza-szerű lényekből néhányat ide csatolva, kérem, hogy róluk bővebb felvilágosító értesítést adni méltóztassék.

KAÁN KÁROLY.

(117.) Árpám ökrisztálló padlásán volt és megsziszikessedt. Már kétszer átrostállattam szabadban 6 fokos hidegben, de azért nem pusztult el tökéletesen. Mivel lehetne a padlásról és a magtárból véglegesen kiirtani? L. F.

(118.) Ártalmas-e a szőlővessző visszavágása? Ha nem, mely hónapban tegyük? K. J.

(119.) Rézgálicz és szódakeverék három napig állva elveszti tej-színét s vízszínű lesz. Elveszti-e ható erejét is? K. J.

(120.) Kaolin agyagom (porcellán föld) szállításánál — a mennyiben nedves állapotban történik — nagymennyiségű zsák megy tönkre, úgy hogy gyakran megesik, hogy egész új zsákok egy szállítás után hasznavehetetlenné válnak, elrothadnak. Igen lekötelezne azon t. Tagtárs, a ki ez úton szíves volna velem közölni, hogy miként preparálhatnám a zsákokat, hogy el ne rothadjanak és a mellett a kaolinba idegen ártalmas anyag ne kerüljön? M. L.

(121.) Egy kis tyúktojást küldök, mely egy rendes (fehér és sárgájával bíró) tojás vékonyabb végében találtatott, midőn szakácsném feltörte. Minthogy én hasonló képződésről még nem hallottam, kérdem, elő szokott-e ez a tünemény fordulni, s áll-e az a föltevés, hogy a pete növekedésekor az egyik túlfeljődvén, a másikat magába ágyazta. E dolgot ismerőseim körében vitatva, egy jóhírű orvos azt mesélte, hogy a közelmúltban Prágában egy fiúgyermeket operáltak. kinek hasüregében egy tökéletlenül kifejlődött fejnélküli második egyén (iker) volt. E két eset között kapcsolatot látok. Helyese föltevés? Ö. J.

(122.) Vajjon a villámos vasutáll utazó ember zsebében levő órára hat-e a villámoság általában és minő hatással van reá? Ha igen, ez esetben mi módon lenne e hatás meggátolható? K. A.

(123.) Mi a *Cynoglossum officinale* magyar neve, hol található s miről ismerhetni fel? P. L.

(124.) A léggömbök emelkedésének vagy süllyedésének szabályozására alkalmas volna-e azon eljárás, hogy a léghajó kosarában egy komprimált gázzal telt edény volna elhelyezve, melyből adott esetben bizonyos mennyiség a gömbbe volna bocsátható, vagy abból az edénybe visszanyomható? E—.

(125.) Minő praktikus eljárás követendő a kazánkő lerakódásának megakadályozására, vagy a lerakódottak eltávolítására? Miképen gondolozzák a M. Á. V. lokomotívjait. F. S.

(126.) Miből s hogyan készülnek a használatban levő borfestékek, melyek oly koncentráltak, hogy belőlük csak kevés kell a bor vörösrre festésére, áruk pedig nem nagy? F. S.

FELELETEK.

(96.) Mocsáry Miklós feleletéből látom, hogy kérdésemet nem értette meg. A lámpa Siemens és Halske-féle izzólámpa volt. A rézsáv helyét nem jól értette meg. A mint a lámpa be van csavarva, az üvegre közvetlenül következő, még kilátású rézsávon tettük mi a kísérletet.

E rézsávot tehát bárhol érintjük is meg, mindenütt a teljes áramkörrel érintkezünk, mindenütt érzünk villamos hatást. Ez megdönti M. M. minden állítását. A társaság minden tagja, ugyanazon fémrúddal, ugyanazon egy pontot érintette s mégis csak ketten éreztek hatást, a többi három nem. Midőn az »érzékeny« fogta a sávra tett kis fémrudat, semmit sem érzett, s ha az »érző« kezét rátette az érzékeny kezére (a nélkül, hogy az »érző« bárhol is érintette volna a lámpát) az »érzékeny« azonnal érezte az ütést. Bizonyos, hogy az »érzékeny«-ben benne kellett lenni az áramnak, de érzékelhetővé csak az »érző« közbejöttével vált.

M. M. szerint, az a dolog, hogy az »érző« kezét érintő »érzékeny« semmi hatást sem érzett, igen egyszerű; igen ám, de hát azt hogy magyarázza meg, hogy ha ugyanakkor »érző« tette kezét, a rudat tartó »érző« kezére nagyon is érezte a hatást?

KISS VIKTOR MANÓ.

(102.) A beküldött fű Söjtör vidékéről az ártaatlan, egynyáreltű *Arenaria serpyllifolia* L., var. *tenuior* M. et Koch, Röhling Deutschlandsfl. III. 1831. 266. l. s a szegfűfélék lúdhúrneműinek (Alsineae) alszaládjába tartozik. A mellé fűzött kérdés is igazolja, hogy a bajt a kultúra okozza (az eredetileg szép boldogasszony haja ma az utálatos lúczernakosz), vagy maga az ember képzelet. Mert mi kárt tehetne a szegény kis *Arenaria*?

Gyakran nő ez a fű sovány homoktalajon, más kevés igényű füvekkel, ott, a hol más kényesebb fű meg nem nő, s az *Arenaria* vagyis homokhúr, más egynyári fűvekkel elpusztulván, lassanként a sovány földet javíthatja, tehát hasznos.

Hogy a jószág nem enné meg, egész hihetetlen. A lóherét bizonytalán szívesebben fogyasztja, mint a szikár és apró homokhúr, de baja csak az lehet, hogy kicsi és kevés, tehát a helyén jobb, nagyobb és kövérébbfű nőhet.

Gyakran láttam az *Arenaria serpyllifolia*-t magas hegyek legtetjén, közönségeségével mintegy gúnyolódva ott, a hol ritka növényt keresünk. Hihetőleg jószág szőrével

került ide, mert van ragadós szőrű fajtájú is, különösen hegyeken; de kelyhe levelével, termése fogával, valamint ágas szárával is könnyen beleakadhat a jószágba. Gyakran lelni friss, felbontott vagy felhantolt talajon, régi tűzhelyen, úgy hogy az *Arenaria serpyllifolia* mint első települő növény is nevezetes a természetben.

Az *Arenariát* a jószág a kaszált fűvel vagy szénával vegyest kétségtelenül megeszi. Általában nem félelmes fű, a mely ellen védekezni vagy irtó hadat szervezni kellene. Csak mint gyom lehet alkalmatlan, de ennek is oly alacsony (1—3 dm.), hogy csak mint gaz »érdemel megrovást«, ártani nem árthat, magasabb fűvet el nem nyomhat. Még vetésben sem kárhóztatható, mert a gabona alatt természetszerű fűréteget alkot, mint a fű az erdő talaján. Ha a gabonát learatták, az *Arenaria* magvastól a tarlóban marad, mert a szalma tarlójánál magasabbra alig nő. Szóval én az igénytelen *Arenaria* megjelenését, mely a botanikust közönséges és gyakori elterjedésével saját protekciójára nem vesztegeti meg, egészen természetszerűnek tartom, mely a maga egyszerűségével és igénytelenségével a természet rendjében bizonyos kisebb feladatot teljesít.

Az ilyen növény ellen küzdeni vagy nem kell, vagy könnyű. Mivel az *Arenaria serpyllifolia* egynyáreltű fű, ha magérelés előtt lekaszálják vagy kigyomlálják, és meg nem étetve, elégetik, esztendőre alig lesz belőle tavali helyén valami, ha csak a szél ismét oda nem viszi a magvát. De ismétlem, hogy irtás, pusztítás nélkül is akármit vehetni a földjébe, mert a rendszeren nagyobb és erősebb gazdasági növényeknek nem árt, zsellérképen pedig köztök eltengődhetik, a földnek isteni áldásából jut neki is, meg még marad is. DR. BORBÁS VINCZE.

(108.) Induktorának erősségét lényegesen fokozhatja, ha szilárd vaspálcza helyett vékony (0.2—0.3 mm.) jól kiizzított vasdrótból álló nyalábot vesz, 8—9 mm. vastagságban, kemény papírral vagy igen vékony (1 mm.) falú fahengerrel körülvéve. A fahengereket az ebonitból készüteknel általában jobbnak tartom. Talán az is a hibája induktorának, hogy vastag falú hengert alkalmazott. Azonfelül a primaer drót hossza a secundaeréhez képest nagy; 200 m. secundaer dróthossz mellett elég 30—40 méter hosszú primaer drót, mert különben nagy az

ellenállás. Egyébként bő és világos útmutatót inductor készítéséhez találhat A. Vogel, J. Biedermann Elektrotechniker, I. Bändchen, Leipzig, Verlag vom M. Schöfer, 1894. BODROSSY LAJOS.

(108.) Az induktornál talán egyik fő hiba, hogy kondenzátort nem alkalmaztak, de helytelen az is, hogy a primaer tekercs vékony drótból készült. Leírása Müller-Pouillet fizikájában található. SCHULLER.

(110.) Az igazi mangó-növény fa, és az *Anacardiaceae* növény családba, tehát nem az ugorkafélékhez tartozik; ugyane családba tartozik a nálunk is honos parókafa (*Rhus cotinus* L.) és az ú. n. eczetfa (*Rhus typhina* L.). A mangó gyümölcse hasonlít az ősi barackhoz s valószínű, hogy a kérdéses növénynek a gyümölcse hasonlatossága alapján adták azt a nevet. Tessék beküldeni, akkor mi voltáról talán többet mondhatunk.

P. J.

(110.) Az a magkereskedő, kitől a »konyhakert barack«-a és a »konyhakert barack«-jának magját vette, nem ültette fel; a magárjegyzékben nem mint »mangó« szerepel, hanem az, hogy a »konyhakert barack«-ját még »mangó-dinnye« jelzővel is kíséri. Mert hát mind a kettő, a konyhakerti »citrom« is, a konyhakerti »barack« is a dinnyecsaládba való és Fekete J. szerint talán a *Cucumis Dudaima*-ról származik. Mind a kettő kitünő dunsztba való gyümölcs; a »citrom« savanyúbb és nyersen egyáltalában nem élvezhető, a »barack« zamatos jó gyümölcs, ha ránczosodásig megérik és azután még pinczében dinnyemódjára érlelik. Mindamellet jobb párolt gyümölcsnek ez is.

S. S.

(110.) A *konyhakert barackja* vagy *mangó-dinnye*, a leírásból következtetve, nem lehet azonos a keletindiai *mangó*-val, a melyet az utasok annyira dicsérnek. Ez utóbbi távol áll a *Cucurbitaceae*-től, a melyekhez a mangó-dinnye tartozni látszik. A valódi mangó a *Mangifera indica* L. szép 40 láb, tehát 13—14 méter magas, a diófára emlékeztető növénytű fának a gyümölcse, a mely hasonlít ugyan éretlen korában némileg a rövid, zömök uborkához, de teljesen más szerkezetű.

A mangó-gyümölcs ugyanis körülbelül narancsnagyságú és az egyes ázsiai fajok éréskor hasonló színűek is. Erős, vastag, sima héjú, lágy husuk csaknem olyan, mint

a sárga barack s benne csak egy nagy csont-héjú lapos vesealakú mag rejlik. Ezen igen finom ízű gyümölcs nálunk legfeljebb a meleg házban fejlődik ki, de teljesen meg nem érik.

A fa levelei hosszúkás lándzsa-alakúak, ~~nyelesek, épszélűek, örökzöldek.~~ Virágzata piramisalakú, az apró öt szirmú virágok pedig fehérek vagy halovány piros színűek.

De Candolle e szép és hazájában megbecsülhetetlen fát a Terebinthaceákhoz sorolja, Endlicher pedig az ő hires Genera plantarumjában az *Ordo CCXLV Anacardiaceae* között írja le.

A mangó gyümölcse, a melyet eredeti hazájából Kelet-Indiából ismerék és Kiszáziában egy ízben élveztem is, ha a finom gyümölcscsók közé kell is sorolnunk, a róla mindenfelé terjesztett híreknek teljesen meg nem felel, ezek túlszárnyalják valódi ízét, zamatját és illatát. Európai embernek, igaz, meg kell ugyan szoknia, mert különös édesége és erős illata a mi inyuneknek szokatlan, de az ananással, a mellyel leginkább szokták összehasonlítani, nem vetekedhetik.

Különben a mangónak számtalan fajtája van és nemcsak Ázsiában kultiválják, hanem Amerikában is, de ez utóbbiak állítólag nem oly jó ízűek.

Legbecesebb s valamennyi fajta között a legízesebb a mazagongi mangó, a melynek fáját a bennszülöttek az érés idején külön örökkel őrzik.

A magvak csak ritkán jutnak csirázó erejökkel Európába; de ha sikerül ilyenre szert tennünk, a meleg házban, meleg ágyban csiráztatva, szép és hálás növényé fejlődik, a mely megérdemli a gondozást és ápolást. Talán nem lesz érdektelen, ha megjegyzem, hogy jó tápláló iszapföldet szeret, agyagfölddel és folyami homokkal keverve. Ha télen át mérsékelt nedvesen tartjuk és nyáron jól öntözzük, igen szépen fog fejlődni s később dugványokról szaporítható.

A konyhakert barackja tehát ezek után nem lehet a mangónak rokona, hanem valószínűleg valamely amerikai *Cucurbitacea*, dinnyefaj, a mely nem »felültetés« miatt kapta *mangó-dinnye* nevét, hanem az eredeti mangóhoz hasonló alakja, színe és talán illata miatt. Különben a konyhakert *érett* barackját már több természetitől hallottam dicsérni, magam azonban sem a növényt, sem magát a gyümölcset nem ismerem.

KARDOS ÁRPÁD.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.